

Branje o življenju in smrti blaženih strastotrpcev Borisa in Gleba

(prev. Simon Malmenvall)

Tekst *Branja o življenju in smrti blaženih strastotrpcev Borisa in Gleba* se opira na najnovejšo cerkvenoslovansko-rusko znanstvenokritično izdajo del hagiografskega cikla, posvečenega knežjima bratoma Borisu in Glebu, ki jo je leta 2006 objavila ruska literarna zgodovinar-ka Nadežda Iljinična Miljutenko. Njena izdaja črpa iz najstarejšega popolno ohranjenega teksta *Branja v Silvestrovem zborniku* iz druge polovice 14. stoletja (prim. Милютенко, Надежда И. 2006. *Святые князья Борис и Глеб: Исследование и тексты*, 356–378; 400–401. Санкт-Петербург: Издательство Олега Абышко). Prevedeni tekst *Branja* zajema navedeno hagiografijo v ožjem pomenu, saj izpušča njen drugi del, posvečen čudežem, ki naj bi se na priprošnjo Borisa in Gleba zgodili po njuni smrti. Sprotni komentarji prevedenega teksta, ki zajemajo tako biblijske reference kot tudi pojasnitve težje razumljivih pojmov, so prevzeti iz zgoraj omenjene ruske izdaje.

Gospod, blagoslovi.

Gospod Vlado, Vlado vsega, ki si ustvaril nebo in zemljo in vse, kar je na njej, ti, ki si tudi sedaj Vlado, ozri se na mojo ponižnost in daj mojemu srcu razum, da bi jaz skesanec vsem poslušajočim povedal o življenju in mučeništvu svetih strastotrpcev Borisa in Gleba. O, Vlado, ti veš za grobost in nerazumnost mojega srca, a upam na tvoje usmiljenje, tudi zaradi molitev svetih mučencev

Borisa in Gleba. Kar sem slišal od nekaterih, ki ljubijo Kristusa, to naj povem, vi pa, bratje, poslušajte, ne zamerite moji grobosti.

Na začetku, kakor je bilo rečeno, je Bog ustvaril nebo in zemljo in vse, kar je na zemlji, in na vzhodu je postavil raj in s svojimi rokami ustvaril človeka in dahnil vanj in njegova duša je postala živa. In od njega je vzel rebro in mu naredil ženo. In zapovedal jima je, naj jesta od vsega vrta, le od enega drevesa naj ne jesta, po katerem se spoznava dobro in zlo, rekoč: »Kajti tisti dan, ko bosta jedla od njega, tisti dan vaju bo pokončala smrt.«¹ Hudič, ki je od začetka sovražil dobro, ki je rekel: »Svoj prestol bom naredil nad zvezdami«,² in bil zaradi svojega napuha vržen na zemljo, ta, kakor sem prej rekel, sovražnik je izvedel, kaj je Bog zapovedal Adamu. Vzel je [plod] od drevesa in ga dal njegovi ženi. Ona pa ga je, potem ko ga je poskusila, dala Adamu in oba sta prestopila božjo zapoved in bila zaradi tega izgnana iz raja. In njegova žena Eva je spočela in rodila Kajna, ko pa je zopet legla [k Adamu], je rodila Abela.³ Da ne bom zavlačeval pripovedi, bom povedal na kratko. Ljudje so se razmnožili po svetu. In ko je hudič, ki sovraži človeški rod, videl množenje ljudi, jih je pripravil, da se klanjajo malikom, ne pa Bogu, ki je ustvaril nebo in zemljo. Blagi Bog pa, ki je pričakoval in dolgo potrpežljivo čakal na njihovo kesanje, je k njim poslal svete preroke, a tudi teh niso poslušali, temveč so nekatere izmed njih žalili, druge pa pobili. Tudi takrat, ko so jim [ljudje] to delali, se Bog ni razjezil na svojo stvarino, temveč je svojim stvarjem izkazoval usmiljenje.

In po volji svojega usmiljenja, ki ga je imel do svojih stvari, je poslal svojega edinorojenega Sina, ki je sestopil iz nebes in se naselil v sveto Devico in se rodil iz nje, ne da bi poškodoval [njeno] devištvo; kakor je bila pred [njegovim] rojstvom devica, tako je tudi po rojstvu ostala devica. Po našem Gospodu Jezusu, ki se je, kakor sem prej rekel, rodil iz svete Device in ga je krstil Janez, nam je dal zgled, da bi se tudi mi krstili v njegovem imenu, nato pa je [Jezus] izbral dvanajst učencev, ki jih je imenoval apostoli. In učil jih je o mnogih rečeh, govoril jim je o nebeškem kraljestvu, mnogokrat je pred njimi in pred vsem ljudstvom delal čudeže, o čemer pričuje sveti evangelij. Nato je po svoji volji okusil bolečino smrti in bil položen v grob. In spustil se je v pekel in uničil njegovo oblast, zvezal je njega [/hudiča] samega in osvobodil ujete duše, rekoč: »Pojdite v raj.« One so v radosti šle in hvalile Boga.⁴ Sam pa je tretji dan vstal

1 Prim. 1 Mz 1,1–31; 1 Mz 2,7–17.

2 Prim. Iz 14,13.

3 Prim. 1 Mz 4,3–15.

4 Omemba se navezuje na starorusko različico apokrifa »Beseda o spustu Janeza Krstnika v pekel« v cerkveni slovanščini, ki je objavljena v: Лихачёв, Дмитрий С., ur. 1999. *Библиотека*

od mrtvih in se prikazal svojim učencem, govoreč jim: »Pojdite, oznanjujte evangelij po vsem svetu, in vsak, kdor bo imel vero in se krstil, bo rešen, kdor pa vere ne bo imel, bo obsojen na večno trpljenje.«⁵ Ko je izrekel te besede, se je dvignil v nebo in sedel na desnico Boga in Očeta. Apostoli pa so šli, oznanjali evangelij po vsem svetu, kakor jim je Gospod zapovedal. Mnogi so začeli verovati in se krstili v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha in velika radost je bila v tistih, ki so verovali v našega Gospoda Jezusa Kristusa: slepi so spregledali, hromi shodili, iznakaženi so bili očiščeni, hude duhove so odganjale molitve svetih apostolov. In kristjani so se namnožili in malikovalske žrtve so prenehale in odmrle.

Ko se je to dogajalo, je ruska dežela ostajala v prvotni malikovalski predrznosti, saj od nikogar ni slišala besede o našem Gospodu Jezusu Kristusu, k njim niso hodili niti apostoli, nihče jim namreč ni oznanjeval božje besede. Toda nekoč se je sam naš Gospod Vladar Jezus Kristus po svoji blagosti ozrl na svojo tvarino, ni ji namreč dal, da bi se pogubila v malikovalski predrznosti, temveč se je po mnogih letih usmilil svoje tvarine, v zadnjih dneh jo je hotel pridružiti svojemu božanstvu. Kakor je sam govoril v evangeliju, rekoč v priliki: »Božje kraljestvo je podobno človeku, ki je šel najemat delavce za svoj vinograd. In ko jih je našel, jih je poslal delat v svoj vinograd, vsakemu je obljubil dati po en srebrnik. In zopet je šel ven ob tretji uri in našel druge, ki so postavali brez dela, in jim rekel: 'Pojdite v moj vinograd in delajte, kar morate, in prejeli boste plačilo.' Tako tudi ob šesti in deveti uri. Šel je ven tudi ob enajsti uri in našel še druge, ki so sedeli brez dela. 'Kaj počnete, zakaj ste brez dela?' jim je rekel. Odgovorili so mu: 'Ves dan smo sedeli, nihče nas ni najel.' In rekel jim je: 'Pojdite v moj vinograd in delajte, kar morate, in prejeli boste plačilo.'«⁶

Gospod, ki je vedel za takšne, je izrekel [to] priliko. Tako so zares tudi ti [/Rusi] postavali brez dela, služili malikom, ne pa Bogu, ki je ustvaril nebo in zemljo, saj so svoja leta preživljali v malikovalski predrznosti. Ni bilo namreč nikogar, ki bi prišel k njim, da bi oznanjal blago vest o našem Gospodu Jezusu Kristusu, a nekoč se je, kakor sem prej rekel, nebeški Vladar omehčal, v zadnjih dneh se jih je usmilil in jim ni dal, da bi se do konca pogubili v malikovalski predrznosti.

Bil je, kakor pravijo, v tistih letih knez, ki je vladal nad vso Rusko zemljo, po imenu Vladimir. Bil je pravičen mož in usmiljen do ubogih in do sirot in do

литературы Древней Руси, zv. 3, 262–275; 398–400. Санкт-Петербург: Институт русской литературы Российской академии наук.

5 Prim. Mr 16,16–17.

6 Prim. Mt 22,1–7.

vdov, po veri helen [/pogan]. Tega je Bog nekako preizkusil in ga [s tem] pripravil, da postane kristjan kakor v starih časih Plakido.⁷ Plakida je bil pravičen in usmiljen mož, po veri helen, kakor je pisano v njegovem življenjepisu. Ko pa je nekoč videl našega Gospoda Jezusa Kristusa, ki se mu je prikazal, se mu je poklonil, rekoč: »Gospod, kdo si in kaj naročaš svojemu služabniku?« Gospod mu je odgovoril: »Jezus Kristus, ki ga ti, ne vedoč, častiš. Pojdi se krstit.« Takoj je vzel svojo ženo in otroke in se krstil v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha in dobil je ime Evstatij. Tako se je tudi temu Vladimirju prikazal Bog, da bi postal kristjan, dobil je ime Vasilij. Tako je potem vsem svojim veljakom in ljudem ukazal, naj se krstijo v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Poslušajte o čudežu, napolnjenim z milostjo, kako tisti, ki je včeraj vsem zapovedoval prinašati žrtve malikom, danes ukazuje krst v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Včeraj ni vedel, kdo je Jezus Kristus, danes pa je njegov oznanjevalec, včeraj se je imenoval helen Vladimir, danes pa se imenuje kristjan Vasilij. V Rusiji se je pojavil drugi Konstantin.⁸ Še bolj čudežno pa je to, da ko je vsem, kakor sem že prej rekel, zapovedal, naj gredo h krstu, in so to storili, mu niti eden ni nasprotoval, temveč so, kakor so bili od zdavnaj naučeni, radostno tekli h krstu. Gledajoč njihovo gorečo vero, ki so jo imeli v našega Gospoda Jezusa Kristusa, se je knez Vladimir radostil. To je bilo leta 6495.⁹ Potem je Vladimir sezidal cerkev svete Bogorodice, naše Vladarice Bogorodice v Kijevu.¹⁰

Vladimir je imel mnogo sinov, med katerimi sta bila tudi dva svetnika, o katerih govori ta pripoved, ki sta svetila, kakor svetita dve zvezdi v temi; imenovala sta se Boris in Gleb. Pobožni knez je vsakega od svojih sinov poslal v svojo pokrajino, ki jim jih je dal on sam, tadv svetnika, Borisa in Gleba, pa je imel

7 Evstatij Plakida (lat. Eustathius Placida) je bil bogat Rimljan iz 2. stoletja, po izročilu general v vojski cesarja Trajana (98–117) in eden od t. i. štiridesetih mučencev, ki se je krstil potem, ko naj bi se mu med lovom prikazal jelen s križem nad njegovimi rogovi. Tekst staroruske različice hagiografije o Evstatiju v cerkveni slovanščini je objavljen v: Лихачёв, Дмитрий С., ur. 1999. *Библиотека литературы Древней Руси*, zv. 3, 10–27, 361–362. Санкт-Петербург: Институт русской литературы Российской академии наук.

8 Rimski cesar Konstantin I. Veliki (312/324–337), ki je leta 313 z Milanskim ediktom krščansko vero razglasil za dovoljeno oziroma ji podelil svoboden status.

9 Letnica po bizantinskem štetju let, katerega začetek je bilo domnevno stvarjenje sveta leta 5508 pr. Kr. Bizantinsko leto 6495 tako ustreza moderni letnici 987 ali 988.

10 T. i. Desetinska cerkev presvete Bogorodice v Kijevu. Gre za prvo večjo kamnito/zidano cerkveno stavbo v Kijevski Rusiji, ki je bila zgrajena v zadnjem desetletju 10. stoletja za časa velikega kneza Vladimirja Svjatoslaviča (980–1015). Ker je bila, kakor v vnosu za leto 6504 (996) poroča staroruski letopis *Pripoved o minulih letih* z začetka 12. stoletja, za vzdrževanje te cerkve namenjena desetina prihodkov velikega kneza, se je v historiografski tradiciji zanjo uveljavil pridevnik »desetinska«.

pri sebi, saj sta bila še otroka. Gleb je bil še zelo mlad, blaženi Boris pa je že vse razumel, napolnjen z božjo milostjo je segal po knjigah in jih bral, znal je namreč brati in pisati. Bral je življenja in mučeništva svetnikov in molil s solzami, govoreč: »Moj Vladar Jezus Kristus! Naredi me vrednega, da postanem eden izmed teh svetih, in daj mi hoditi po njihovih stopinjah. Gospod, moj Bog, naj moje misli ne odtavajo k nečimrnostim tega sveta, temveč razsvetli moje srce, da bom razumel tebe in tvoje zapovedi, in daj mi dar, ki si ga pred veki daroval tebi vsečnim. Ti si Kralj in resnični Bog, ki si se nas usmilil in nas izpeljal iz teme k luči. Tebi gre slava na veke. Amen.« Ko je tako ves čas molil, ga je sveti Gleb poslušal, sedel je in se ni ločil od blaženega Borisa, temveč je bil z njim in ga dan in noč poslušal. Bil je, kakor sem že prej rekel, po telesu mladenič, po umu pa starec; veliko miloščin je dajal ubogim in vdovam in sirotam. Tudi njegov oče je bil tako usmiljen, da je na vozovih vozil moko po mestu in zelenjavo in med in vino in, preprosto rečeno, vse, kar so potrebovali bolni in ubogi. In pridigarje [/duhovnike] je spraševal: »Ali je kdo bolan, kje je?« Ko sta blažena videla očeta tako delati, sta postala še bolj zavzeta v miloščinah. Oče ju je ljubil, na njiju je videl božjo milost.

Blaženi Boris je ob krstu dobil ime Roman; kakor je na onem [Romanu] počival Sveti Duh že od mladih let, tako je bila tudi na tem božja milost. Pravijo, da se je svetemu Romanu, ko je molil k naši sveti Vladarici Bogorodici in zadremal, prikazala Mati božja, ki je imela v svojih rokah zvitek, ki ga je izročila svetemu. In takoj ko ga je vzel, je pritekel sovražnik dobrega hudič in ujel zvitek. In Mati božja je zopet vzela zvitek in ga izročila svetemu Romanu. Ta pa se je prebudil iz sna in bil napolnjen s Svetim Duhom¹¹ – tako tudi ta blaženi Roman [/Boris]. Ko je sovražnik videl njegovo od Boga prejeto milost, usmiljenje do vseh, tega ni trpel, temveč je vstopil v njegovega starejšega brata, saj je hotel na tak način vzeti njegovo zemeljsko življenje, o čemer bomo kmalu povedali. Sveti Gleb pa je dobil ime David. Ali vidite božjo milost, ki je bila že od mladih let nad otrokom? Dali so mu, kakor je bilo rečeno, ime David. Kako ali na kakšen način? Ali ne morda zato, ker je bil tisti [David] najmanjši med svojimi brati? Tako tudi ta sveti, kakor pričuje že sam prerok, govoreč: »Najmanjši je bil med mojimi brati in najmlajši v hiši mojega očeta,«¹² in tako naprej. Tako je bil tudi ta David

11 Omemba se navezuje na zgodnjebizantinskega svetnika Romana Meloda ali Sladkopevca iz prve polovice 6. stoletja, ki velja za enega glavnih predstavnikov (vzhodno)krščanske himnografske tradicije.

12 Prim. Ps 151; omemba se navezuje na starozaveznega preroka in kralja Davida, najmlajšega sina Jeseja iz Betlehema, po izročilu avtorja (večine) Knjige psalmov.

[/Gleb] najmanjši med svojimi brati in najmlajši v hiši svojega očeta. In še: kakor je prerok David šel nad sovražnika tujega rodu in ga pokončal in »odvrnil sramoto od Izraelovih sinov«,¹³ tako je tudi ta sveti David šel nad sovražnika hudiča in ga pokončal in odvrnil sramoto od ruskih sinov. Sedaj pa se vrnimo k naši pripovedi.

Ko je pobožni knez [Vladimir] videl, kako je Boris zrastel, mu je hotel pripraviti poroko. Blaženi pa nad tem ni bil zadovoljen, a ker so ga bojarji¹⁴ prosili, naj do očeta ne bo nepokoren, je očetovo voljo izpolnil. Tega blaženi ni storil zaradi telesnega poželjenja, nikakor zaradi tega, temveč zaradi vladarjevega zakona in zaradi pokornosti očetu. Tako ga je potem oče poslal v vladimirsko pokrajino, ki mu jo je dal, svetega Gleba pa je pustil pri sebi, saj je bil po telesu še mlad. Blaženi Boris je v svoji pokrajini pokazal veliko usmiljenje, ne zgolj do ubogih, temveč do vseh ljudi, tako da so se vsi čudili njegovemu usmiljenju in krotkosti, saj je bil blaženi krotek in ponižen. Tega pa ni mogel trpeti sovražnik, temveč je, kakor sem že prej rekel, vstopil v srce njegovega brata, ki je bil starejši in mu je bilo ime Svjatopolk. Pričel je razmišljati o pravičnem [Borisu]; prekleti [Svjatopolk] je namreč želel uničiti celotno deželo in ji vladati sam. O tem je razmišljal, ker je želel umoriti blaženega, a Bog mu takrat ni pustil, temveč [šele] takrat, ko je hotel on sam. Ko je njun pobožni oče to izvedel, je poslal k sebi privesti blaženega Borisa in pazil, da se ne bi prelila kri pravičnega. Prekleti pa se je še bolj razjezil na blaženega, saj je menil, da želi po smrti svojega očeta zasesti [očetov] prestol. Tako je bilo pri Jožefu; rečeno je, da je Jakob ljubil Jožefa in Benjamina, ki sta bila mlada po telesu. In zato so se bratje zelo jezili nanju, zdelo se jim je, da želi Jožef vladati nad njimi, kar se je tudi zgodilo.¹⁵ Tako se je zgodilo tudi tukaj. Ni se jezil zgolj na blaženega Borisa, temveč tudi na blaženega Gleba. Blažena tega nista vedela, pač pa sta živela v poslušnosti božji besedi, dajala miloščino ubogim in siromakom in vdovam, da sama ne bi imela ničesar.

Čez nekaj časa je njun pobožni oče zbolel in zaradi bolezni tudi umrl. Ko je bil bolan, je v njegovo deželo prišla [sovražna] vojska. Ko je knez, ki sam ni mogel iti proti njim, o tem slišal, je poslal svojega sina Borisa; dal mu je množico vojščakov. Blaženi je padel, se poklonil svojemu očetu in poljubil

13 Prim. Ps 151; David je v dvoboju premagal telesno močnejšega filistejskega junaka Goljata (prim. 1 Sam 16,13–23; 1 Sam 17,8–11.34–50).

14 Premožensko in politično najvišji oziroma aristokratski sloj v Kijeviski Rusiji in poznejših staroruskih/vzhodnoslovanskih političnih tvorbah, ki je sledil takoj za vladajočo rodbino Rjurikovičev.

15 Prim. 1 Mz 37,39–48.

njegove častite noge in znova vstal, ga objel in poljubil s solzami. Tako je z vojščaki šel na vojno. Ko pa je blaženi odšel, je umrl njegov pobožni oče Vladimir v letu 6523.¹⁶

Ko je o tem izvedel prekleti sin Svjatopolk, veseleč se očetove smrti, je sedel na konja in hitro prišel v mesto Kijev. In sedel je na prestol svojega očeta, izpolnil je željo svojega srca. Razmišljal je o blaženem Borisu, kako, na kakšen način bi ga umoril. Ko je [o tem] izvedel, je hotel sveti Gleb zbežati v polnočne [/severne] dežele, kjer se je nahajal drug svetnikov brat, govoreč: »Da ne bo [Svjatopolk] umoril še mene.« Ko je hotel oditi, je šel najprej v cerkev presvete Bogorodice in padel sredi cerkve, takole moleč: »Moj gospod Jezus Kristus, zaradi katerega je vse nastalo! Kajti ti si pomočnik tistih, ki upajo vate, opazi vendar in poglej, kaj želijo storiti tvojemu služabniku in mojemu bratu Borisu, ti namreč vse veš. Toda če si tudi mene obsodil na smrt v tem mestu, tvoji zamisli ne morem ubežati, če pa me nisi, bodi z menoj na vsaki poti in me ne zapusti, Gospod Jezus Kristus, in me ne predaj v smrt, kajti ti si Odrešenik in tebi gre slava na veke. Amen.« Potem ko je sveti Gleb tako molil, je vstal s tal, šel k ikoni svete Bogorodice in pred njo padel, se poklonil s solzami in poljubil podobo svete Bogorodice in odšel v cerkev. Šel je k reki, kjer je bil pripravljen čoln, in vstopil vanj in tako zbežal pred krivičnim bratom.

Blaženi Boris je, kakor sem že rekel, odšel z vojščaki na vojno in vsega tega ni vedel. Ko je [sovražnikova] vojska slišala, da gre blaženi Boris z vojščaki, so zbežali; niso si drznili nastopiti proti blaženemu. Tako se je blaženi, potem ko je pomiril vsa mesta, vrnil nazaj. Ko je prihajal, so mu povedali, da je oče umrl in da je starejši brat Svjatopolk sedel na očetov prestol. Ko je blaženi slišal, da je oče umrl, se je ozrl v nebo, takole moleč: »»Gospod Vladar Jezus Kristus, ki si dal pokoj vsem svetim očetom, ki so služili tebi, resničnemu Bogu, ti, Gospod, tudi sedaj daj pokoj duši svojemu služabniku, mojemu očetu Vasiliju, skupaj z vsemi pravičnimi, Abrahamom, Izakom in Jakobom,¹⁷ kajti ti si pokoj, vstajenje vate upajočih, in tebi dajemo slavo na veke.«

Ko je slišal, da njegov starejši brat sedi na očetovem prestolu, se je razveselil, rekoč: »Ta mi bo kakor oče.« Šel je svojo pot, nedolžno kakor ovca, ne da bi proti svojemu bratu naklepal kar koli hudega. Ta pa je bil neusmiljen in je blaženemu s pretkanostjo poslal [odposlanca], hoteč slišati njegovo mnenje. Toda niti takrat se ni usmilil svojega brata, temveč je razmišljal, kako ali na kakšen način bi ga umoril.

16 To je leta 1015.

17 Omemba se nanaša na starozavezne očake (»patriarhe«), duhovne voditelje hebrejskega ljudstva, ene od utemeljiteljev judovske – delno tudi krščanske in islamske – religiozne tradicije.

Ali ne vidite, bratje, neusmiljenosti prekletega? Ali ne vidite, da se je razodela neusmiljenost drugega Kajna? Pravijo, da ko je Kajn razmišljal, kako ali na kakšen način bi umoril svojega brata Abela, ni vedel, kako se zgodi smrt. In tako mu je sovražnik hudič spečemu ponoči razkril, kako se izvrši umor.¹⁸ Ko je vstal, je ubil svojega brata Abela, kakor je videl v spanju. Tudi temu [Svjatopolku] se je razkrilo nekaj podobnega. Razmišljal je namreč, kako in na kakšen način bi umoril svojega brata Borisa. In sovražnik je položil zlo v njegovo srce, da bi naročil, naj ga umorijo na poti. Tako je poslal svoje služabnike, da ga umorijo, izbral je krivične može, jih poslal na blaženega Borisa, rekoč: »Napadite ga ponoči, umorite ga, in če se vam bo kdo upiral, tudi tega ubijte skupaj z njim.«

O, prekleti, ali si pozabil, kaj je rekel Bog Kajnu o umoru svojega brata? Kako se nisi zbal božje sodbe, ki pravi: »Če se kdo jezi na svojega brata, si zasluži sodbo in ognjene muke.«¹⁹ Ti se, prekleti, na svojega brata ne samo jeziš, temveč proti njemu pošiljaš [druge], govoreč: »Če se vam bo kdo upiral, tudi tega ubijte skupaj z njim.«

Blaženi je šel k svojemu bratu, ne da bi v svojem srcu pomislil, da bi mu brat lahko storil kar koli hudega. Prekleti pa ni zgolj mislil na zlo, temveč je tudi poslal [druge], da ga umorijo. Blaženi je šel svojo pot, veseleč se, da je njegov starejši brat sedel na očetov prestol. Prekleti pa se je žalostil, ko je slišal, da k njemu prihaja njegov brat, in ga je zato dal umoriti. In takrat so nekateri, ki so prišli k blaženemu, sporočili naslednjo novico: »Tvoj brat te hoče umoriti.« Blaženi pa ni hotel verjeti, govoreč: »Kako je lahko to res, kar sedaj govorite? Ali ne veste, da sem jaz mlajši in svojemu starejšemu bratu nisem nasproten?« Čez dva dni so zopet prišli, ga obvestili o vsem, kar se je dogajalo, in da je njegov brat sveti Gleb zbežal. Ko je to slišal, je blaženi govoril takole: »Blagoslovljen bodi Bog! Ne odidem, ne zbežim od tod, prav tako se ne bom zoperstavil svojemu starejšemu bratu, temveč kakor je Bogu po volji, tako naj bo. Raje umrem tukaj kakor v drugi deželi.« Zatem so mu odgovorili vojščaki, ki so bili z njim in z njim hodili na bojne pohode – bilo jih je do osem tisoč, vsi pod orožjem –, rekoč: »Mi, o, vladar smo po tvojem blagem očetu dani v tvoje roke. Šli bomo bodisi s teboj bodisi sami in tako tega [Svjatopolka] s silo izgnali iz mesta, tebe pa bomo povedli, kajti pred nas te je postavil tvoj blagi oče.« Ko je to slišal blaženi, resnično usmiljen, ki je zanje skrbel kakor za svoje brate, jim je

18 To interpretacijo okoliščin Abelovega umora je mogoče najti v »Desetem odgovoru« svetega Atanazija Aleksandrijskega (296/298–373), objavljenem v: Migne, Jean-Paul, ur. 1857. *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, zv. 28, col. 601. Pariz: Petit-Montrouge.

19 Prim. 1 Jn 3,15.

dejal: »Ne, moji bratje, ne, očetje, ne jezite na tak način mojega gospoda brata, sicer vas bo začel zasledovati. Bolje je namreč, da umrem jaz sam kakor toliko duš. Povrhu vsega se starejšemu bratu ne smem upirati, sicer ne ubežim božji sodbi. Prosim vas, moji bratje in očetje, odidite na svoje domove, jaz pa grem, padel bom pred noge svojega brata. Morda se me usmili, če me vidi, in me ne umori. Zelo vas prosim.«

In vse je poljubil in jih tako odpustil. Sam pa je tisti dan s služabniki preživel na onem kraju, saj je poslal prošnjo bratu. Ko pa je ta ujel [Borisovega] služabnika, ga je zadržal, saj je neusmiljeni že poslal [druge] nad blaženega, da bi ga umorili. Ko je blaženi videl, da se njegov služabnik ni vrnil, je vstal in sam šel k svojemu bratu. Ko je odhajal, so ga zopet obvestili, takole govoreč: »Tvoj brat je naročil, naj te umorijo in že se približujejo.« Blaženi pa se je ozrl v nebo, rekoč: »Gospod Vladar Jezus Kristus, ne pusti me umreti, temveč svojo močno roko razprostri name grešnega in slabega. Reši me pred jezo tistih, ki gredo nadme, reši me v tej uri, saj si ti edini resnični Bog, tebi gre slava na veke. Amen.«

Takrat je [Boris] ukazal, naj mu postavijo šotor, šel vanj in se, moleč k Bogu, s solzami klanjal, dokler so mu dopuščale moči; naposled je padel na svoje ležišče in se, moleč k Bogu, goreče jokal. Ko je nastala noč, je svojim služabnikom ukazal prinesiti svečo in vzel je knjige in začel brati. In poslani so prihajali, rjoveč kakor divje zveri, kakor da bi hoteli požreti blaženega. Ko je blaženi slišal, kako se mu približujejo, je ukazal duhovniku odpeti jutranjice in brati sveti evangelij, saj je bila nedelja. In sam je začel peti, takole govoreč: »Gospod, kako so se namnožili tisti, ki me žalostijo? Mnogi so stopili name, mnogi govorijo o moji duši: 'V svojem Bogu nima rešitve.' Ti, Gospod, si moj zagovornik«,²⁰ in ostanek psalma. Hudobneži, ki so prišli, pa si niso upali napasti pravičnega, Bog jim ni pustil, dokler jutranjice niso bile končane. Tako je [Boris] po koncu [jutranjic] vse poljubil, se ulegel na svojo posteljo in spregovoril krivičnikom, rekoč: »Vstopite, bratje, izpolnite voljo tistega, ki vas je poslal.« In oni so ga napadli kakor divje zveri in ga zabadli s svojimi kopji. In takrat je eden izmed njegovih bližnjih služabnikov padel nanj, tudi njega so prebodli.²¹

In ker so [morilci] menili, da je blaženi mrtev, so odšli ven. Blaženi pa je skočil iz šotora, bil je zamaknjen, in dvignil roke v nebo, začel moliti, takole govoreč: »Zahvaljujem se ti, moj Vladar Gospod Bog, da si mene, ki sem nevreden,

20 Prim. Ps 3,12–15.

21 Gre za služabnika Georgija, ki ga v vnosu za leto 6523 (1015) omenja letopisno poročilo o smrti Borisa in Gleba, vključeno v *Pripoved o minulih letih*.

napravil za vrednega, da se pridružim trpljenju tvojega Sina, našega Gospoda Jezusa Kristusa. Na svet si namreč poslal svojega edinorojenega Sina, ki so ga krivični predali v smrt. In tako je tudi mene poslal [moj] oče, da svoje ljudi rešim pred njemu nasprotnimi pogani, in sedaj so me ranili služabniki mojega očeta. Toda, Vladar, odpusti jim grehe, meni pa daj pokoj s svetimi in ne daj me v roke sovražnikom, kajti ti si moj zaščitnik, Gospod, in v tvoje roke izročam svojega duha.« Ko je to izrekel, je pritekel eden izmed morilcev in ga zabodel v srce.

In tako je blaženi Boris, štiriindvajsetega dne meseca julija, izročil dušo v božje roke. Ko so vzeli njegovo častito telo, so ga nesli v mesto imenovano Višgorod, ki je od prestolnega mesta Kijeva oddaljeno petnajst stadijev, in telo blaženega Borisa položili v tamkajšnjo cerkev svetega Vasilija [/Bazilija].

In prekleti je izvedel, da je v polnočne dežele zbežal sveti Gleb. Tja je poslal [ljudi], da bi tudi njega umorili. O, neusmiljenost prekletega! Ker mu ni bila dovolj že smrt enega brata, je poslal [morilce] še na drugega, rekoč: »Bodite hitrejši, ubijte ga.« Ti so ga zasledovali s hitrim čolnom, gnali so se za svetim Glebom mnogo dni. In ko so se že približevali, so nenadoma videli tiste, ki so bili skupaj s svetim, ki so šli v svoj čoln, zgrabili za orožje in se jim hoteli upreti. Sveti Gleb pa jih je prosil, naj se jim ne upirajo, govoreč jim: »Bratje moji, če se jim ne bomo uprli, če me bodo ujeli, me ne bodo umorili, temveč me bodo privedli k mojemu bratu, in če me bo videl, se me bo usmilil in me ne bo umoril. Če pa se jim uprete, vas bodo posekali, mene pa ubili. Zato vas prosim, bratje moji, ne upirajte se jim, temveč odrinite k bregu in jaz bom v svojem čolnu šel na sredo reke in oni naj pridejo k meni. In videli bomo, ali so prišli v miru ali ne, a če me bodo imeli, me ne bodo umorili, temveč me bodo, kakor sem že prej rekel, privedli k mojemu bratu. Ko me bo videl, se me bo usmilil in me ne bo umoril. Vi samo malo odrinite k bregu in se jim ne upirajte.« Ti, ki so poslušali svetega, so odšli k bregu, žalujoč za svetim in pogosto ozirajoč se [za njim], saj so hoteli videti, kaj se bo s svetim zgodilo.

Sveti pa jih je prosil, varujoč jih, da ne bi umorili še njih in prelili nedolžno kri. Sveti je bil namreč pripravljen umreti za vse in jih je zato odpustil, sam pa je skupaj s služabniki sredi reke plul v čolnu. Ko so prekleti [Svjatopolkovi možje] videli sredi reke pluti osamljen čoln in svetega v njem, so se pognali za njim kakor divje zveri. Ko je sveti videl, da gredo nadenj, se je ozrl v nebo in zaklical, takole govoreč: »Sodi, Gospod, tiste, ki mi prizadevajo bolečino, in obrani tiste, ki se borijo z menoj. Primi za orožje in ščit in priskoči mi na pomoč. Vzemi v roke orožje in zaustavi tiste, ki me preganjajo. Reci moji

duši: 'Jaz sem tvoje rešenje', da bodo osramočeni tisti, ki hočejo dobiti mojo dušo. Naj se vrnejo nazaj in bodo osramočeni tisti, ki tvojemu služabniku želijo hudo, naj bo njihova pot tema in pohujšanje«,²² in sveti je izrekel ostanek psalma. In krivični so se približali in ujeli čoln s kavlji in ga privlekli k sebi, tisti pa, ki so bili skupaj s svetim v čolnu, so spustili vesla, sedeli, se spominjali svetega in za njim jokali.

Za svetim je sedel starešina kuharjev²³ in krivični so mu ukazali, naj zakolje svetega Gleba: »Vzemi nož, zakolji svojega gospoda, da ne bi [tudi ti] umrl hude smrti.« Prekleti kuhar se ni ravnal po tistem, ki se je vrgel pred svetega Borisa, temveč je postal podoben izdajalcu Judi.²⁴ Izvlekel je svoj nož in prijel svetega Gleba za častito glavo, ker ga je hotel zaklati. Sveti Gleb je molčal kakor nedolžno jagnje; vse svoje misli je imel pri Bogu in se ozrl v nebo, takole moleč: »Moj Gospod Jezus Kristus, sliši me v tej uri in me naredi vrednega, da se pridružim tvojim svetim. Tako, o, Vladar, kakor je bil v starih časih na ta dan pred tvojim žrtvenikom zaklan Zaharija,²⁵ tako sem sedaj jaz zaklan pred teboj, Gospod. Toda, Gospod, Gospod, ne spominjaj se mojih preteklih prestopkov, temveč reši mojo dušo, da je ne omadežuje hudobna svetloba nasprotnikov, temveč da jo sprejmejo tvoji sveti angeli, kajti ti si Gospod, moj Odrešenik. Tem pa, ki to počnejo, odpusti. Kajti ti si resnični Bog, tebi slava na veke. Amen.« Ko je sveti Gleb to rekel, je zgoraj omenjeni kuhar šel na kolena, svetega zgrabil za glavo in mu prerezal grlo. In tako je sveti Gleb svojo dušo izročil v božje roke petega dne meseca septembra.

Prekleti so telo svetega odnesli, odvrkli so ga v puščino pod klado. In tako so odšli k prekletemu, ga obvestili o vsem, kar so storili svetemu. Ko je to slišal, neusmiljeni tega ni obžaloval; ne samo, da se ni poboljšal, temveč je začel preganjati tudi druge brate, hoteč vse pobiti in sam zavladati nad vsemi pokrajini. Toda »Bog, ki pozna skrivnosti srca in želi človeka rešiti in ga privedi k pravemu razumu,«²⁶ prekletemu ni pustil, da bi to naredil, temveč je deželo rešil pred njim. Ljudje so se [mu] uprli in ga izgnali ne le iz mesta, temveč iz vse dežele. Zbežal je v tuje dežele in tam končal svoje življenje in izdihnil. Za

22 Prim. Ps 34,1–6.

23 Letopisno poročilo v *Pripovedi o minulih letih* posreduje tudi njegovo ime – Torčin, kar pomeni »Turek«.

24 Mišljen je apostol Juda Iškarijot, ki je izdal Jezusa Kristusa v smrt v zameno za podkupnino, ki jo je prejel od judovskih velikih duhovnikov; prim. Mt 26,14.47; Mr 14,10.42; Lk 22,1.47; Jn 13,18; Jn 18,1.

25 Prim. Mt 23,25.

26 Prim. Ps 43,22; 1 Tim 2,4.

grešnika je smrt huda; mnogi govorijo, kako so ga videli v temi kakor [nekoč] odpadniškega Julijana.²⁷

Tako je po smrti prekletega oblast prevzel brat blaženih po imenu Jaroslav in ta je bil starejši od blaženih. Ta je bil pravičen in tih mož, hodil je po poti božjih zapovedi. Knez [Jaroslav], ki je ljubil Kristusa, je ukazal poiskati telo svetega Gleba, ki so ga dolgo časa iskali, a ga niso našli. Čez eno leto so nekoč lovci med hojo našli telo svetega, ki je ležalo ohranjeno; niti zveri niti ptice se ga niso dotaknile. Nato so šli v mesto in obvestili mestnega starešino. Ko se je ta odpravil [tja] s služabniki, je videl svetega, ki je blestel kakor blisk. In starešina se je prestrašil, svojim služabnikom je ukazal, naj na tistem kraju stražijo telo svetega, dokler ne obvesti Jaroslava, ki je ljubil Kristusa in je takrat zasedal prestol svojega očeta. Ko je o tem slišal, je [Jaroslav] napisal pismo mestnemu starešini, naj kmalu pošlje telo svetega Gleba v prej omenjeno mesto, kjer je bilo položeno telo blaženega Borisa. Starešina je nato ukazal služabnikom, naj pripravijo čoln. In tako so vzeli telo svetega Gleba, s svečami in kadilom in z velikimi častmi so ga nesli v čoln in tako odpluli. In ob ugodnem vetru so pripluli v znamenito mesto in tam položili telo svetega Gleba k Borisu v cerkev svetega Vasilija, kjer je Bog zaradi sebi všečnih [Borisa in Gleba] naredil mnoge čudeže.

To sem jaz grešni napisal o življenju in smrti svetih blaženih strastotrpcev Borisa in Gleba. Če bo Bog hotel, pa bom nekaj napisal tudi o njunih čudežih – v slavo in čast velikemu našemu Bogu Odrešeniku Jezusu Kristusu in z njim v slavo Očetu s Presvetim Duhom, sedaj in vselej in na veke vekov. Amen.

27 Omemba se nanaša na rimskega cesarja Julijana Odpadnika (361–363), pobudnika obnovitve poganskih kultov v času, ko je v cesarstvu že začelo prevladovati krščanstvo.